

kultur

kultur@kuriren.com

Redaktör: Marianne Söderberg
marianne.soderberg@kuriren.com

Telefon: 0920/ 26 29 60 Fax: 0920/ 26 29 53

JO ger Svensk scenkonst rätt

Stockholm. Justitieombudsmannen (JO) ger Svensk scenkonst rätt i sin anmälan mot Statens pensionsverk (SPV). JO menar att SPV har brutit i information om att scenkonsten ska debiteras retroaktivt för pensionskostnader från och med 2003. Däremot kvarligger kravet från SPV att avgifterna ska betalas. De ligger på sammanlagt drygt 37 miljoner kronor. I december 2009 fick institutionerna inom Svensk scenkonst informa-

En rasande redogörelse

Kriskaravanan
Linda Polman
Översättning: Per Holmer
Leopard Förlag

ny bok

"TÄNK PÅ BARNEN i Biafra". Så lät det runt många matbord 1967 efter att en hungerkatastrof för första gången visats i tv. Pengarna strömmade till, men vad vi inte visste var att detta var general Ojukwus PR-kupp. Han engagerade en PR-firma i Genève och kunde tack vare ett enormt stöd från humanitära organisationer hålla Biafra med vapenmakt under ett och ett halvt år, medan hans bankkonton i Paris och London blev allt fetare. När det inte gick längre flydde han till Elfenbenskusten och lämnade två miljoner ihjälsvultna människor bakom sig.

DEN HOLLÄNSKA JOURNALISTEN Linda Polman, med erfarenhet av rapportering från krigszoner och humanitära katastrofer, visar i *Kriskaravanan - vinnare och förlorare i biståndsindustrins spår*, att från världens numera femte största ekonomi, hjälpindustrin, går bara en liten del av miljarderna till det som vi tror att de gör. Polman tar i huvudsak upp hjälpen till länder som är i krig på ett eller annat sätt, även om hon också nämner

BISTÅND. Men hur används pengarna, frågar den holländska journalisten Linda Polman i en ny reportagebok. Bilden är tagen i ett flyktingläger i Kongo. FOTO: KAREL PRINSLOO/SCANPIX

tsunamin i Sri Lanka och Ache. Reportageboken hade vunnit på att tydligare särskilja hjälpen till krigsdrabbade länder och hjälpen till länder som drabbats av naturkatastrofer. Det saknas även ett register över myllret av hjälporganisationer, där de oseriösare, så kallade MONGOS, "My own NGO", utgör en ofantlig motrörelse av självfixare utan vare sig kunskap eller erfarenhet av hjälparbete. Rapporterna om onödiga amputeringar från Haiti är ett aktuellt exempel på detta.

Hjälporganisationerna opererar i en administrativ djungel och Polman visar på vilket sätt hjälpen blivit inplanerad i krigsstrategierna. "Stymparna" i Sierra Leone, Hutumilisen i Goma och rebellerarna i Sudan är alla exempel på fenomenet "Feeding the killers". Hutuernas uttåg från Rwanda beskrivs i boken som den mest feltol-

kade folkvandringen i det humanitära biståndets historia. Hutuernas tog sig till flyktinglägren i Goma, åt upp sig där och formerade om styrkorna. De anställdes även som lokala sjukvårdare i lägren, med påföljd att de dödade de tutsier som låg i sängarna och la dit sina egna i stället. Hjälporganisationerna ska ha varit medvetna om detta, men inte haft mandat att ingripa. (Philip Gourevitch, som bland annat skrivit om Abu Ghraib-fängelset, bekräftar delvis detta kaos i sin reportagebok; *Berättelser från Rwanda*).

När Sudan beviljades 4,8 miljarder dollar för en fyraårsperiod 2008 tog rebellerarna nästan allt och trap-pade dessutom upp utpressningen när organisationerna envisades med hjälpen oavsett kostnaderna. Vem som helst skulle surna till om man blev utsatt för utpress-

ning, men här tog man skydd bakom neutralitetsprincipen och fortsatte ösa in pengar oavsett hur fördelningen såg ut.

ENLIGT POLMAN ÄR en av orsakerna till biståndsmisbruket fasthållandet vid Dunants neutralitetsprincip, den som Florence Nightingale motsatte sig (om krigförande parter kunde dra fördelar av hjälpen var den felriktad). Kriget ser anorlunda ut i dag, men enligt Polman har principerna för humanitär hjälp inte förändrats så mycket. Nätverk av byråkratier där det sitter mängder av människor som länkar i ett korrupt system är ett gigantiskt problem. OECD har ställt frågan när de humanitära principerna upphör att vara etiskt försvarbara och Polman ställer lika viktiga frågor: När ska vi våga vara glädjedödare under rikstäckande insamlingsaktioner och ställa biståndsgivarna till svars? När ska vi fråga organisationer, konsulter och NGO-administratörer (som redan fått glåpordet No Good Organizations) vad de tjänar och låta dem motivera summan? Hennes rasande redogörelse från flyktingläger är en rysare och underlättar sannerligen inte vårt val av organisationer nästa gång vi ombeds skänka pengar till katastrofer.

Marianne Ekenbjörn

KRIG OCH KATASTROFER. Hjälpindustrin är numera världens största industri i boken *Kriskaravanan*. Kvinnan på bilden

Uppiggande idrottshistoria

Fabian Rimfors
Olle Rimfors skidfärd
Jengel

ny bok

DE ALLRA FÖRSTA som började praktisera idrott och friluftsliv blev ofta nationella legendarer. Kiruna-Lasse är för evigt medan samtidens elitskidåkare är legio och lättglömda. Samma sak var det i lokalsamhället, i byarna där de stora talangerna ännu tilläts blomma ut, talangjägaren var ju ännu inte uppfunnen. Namn för några generationer, med be-

rättelser från hockeyn eller fotbollen, ibland ser man dem hågkomna i dödsrunorna, deras ovanligt hårda skott skjuter nu bokstavligen in i historien.

Nästan undantagslöst är de män, stora gossar som fötts med ovanlig begåvning för all den individuella konstfärdighet som var värdelös i kroppsarbetets plikt-samhälle men kunde bli till guld i den nya bekymmerslöshetens modernism.

Jag sitter med en bok om en av dessa män, och försöker förstå bland bilderna av all sund och nationell

idrottsutövning. Olle Rimfors heter han, boken reser genom utförsåkningens historia, vilket är en klok färd.

OLLE RIMFORS (1896-1994) var en av utförsåkningens första, hans telemarkssvängar är koreografiskt eleganta på bokens fotografier och han lärde sig själv kungen att ta sig utför. Han var produkt- och tjänsteutvecklare inom allt som rörde konsten att ta sig fram och utför med skidor. Han kokade vallor, förbättrade bindningar, anlade branta backar. 1920-talet var

hans pionjärtid, han grundade skidlärarföreningen och tränade naturligtvis landslaget.

HAN FÖDDES SOM Olof Alfred Andersson men blev senare Rimfors.

Han var tillräckligt kraftfull och omskapande för att delvis befinna sig i det nya, professionella sportutövandet. Medan bokens vackra och historiska bildmaterial berättar om en tid som var oskuldsfullt fri från yrkesmässighet och kommersialism är Rimfors avancerad nog i sin ständiga uppfin-

ningsiver för att peka rakt in i framtiden.

DE FÖRSTA TIDERNAS lite fulmliga amatörism, när skillnaden mellan en vanlig backe och en skidbacke bestod av några säljkäppar, mynnar ut i en skidvärld som är rena naturvetenskapen. Sådant som Stenmarksstudier som visar den belastade skidans genomböjning för det cirka 200 kPa stora trycket under kantskåret utför.

Inte lika lustfyllt kanske, men avancerat. Kanske den slags fakta Stenmark själv

borde haft till hands i intervjun där han konstaterade att förklaringar var förgäves för den som ingenting begrep.

Idrottshistoria från amatörglädje till idrottsskalkyl. Intressant till och med för den som aldrig besegrade värre branter är Åströmsbackens dryga två meters fallhöjd. Men så var jag också lyckligt okunnig om konsten att omfördela trycket på mina skidor från ytter- till innerskär. Eller om det nu var precis tvärtom?

Jan-Olov Nyström

tion om att en förändring av pensionssystemet för korttidsanställda, som innebär höjda avgifter, skulle gälla retroaktivt från 2003. Ett besked som enligt Svensk scenkonsts förbundsdirektör **Sture Carlsson** kom som en blyxt från en klar himmel. Många teatrar fick skära i sina budgetar för att få det att ihop. Svensk scenkonst menade i sin JO-anmälan mot SPV - som JO alltså ger Svensk scenkonst rätt i - att det var oklart när reglerna infördes 2003 att statligt finansierade kulturinstitutioner skulle omfattas av förändringarna.

Citatet "Vi vill göra musik till rinnande vatten."

Spotifys grundare **Daniel Ek**

femte största ekonomi. Den holländska journalisten Linda Polman har tittat närmare på biskommer från Somalia och sitter och väntar på en matdistribution tillsammans med sina barn.

FOTO: FARAH ABDI WARSAMEH/SCANPIX

TELEMARKSSVÄNG. Olle Rimfors beskriver en balansövning i ord och bild från Storlien, sent 1920-tal.

På onsdag tillkännages den tionde pristagaren till **Astrid Lindgrens** minne

Kanske dags för afrikansk författare?

Precis som Svenska Akademien ska Alma-juryen stå fri från all hänsyn till politik och rättvisa. Men inför offentliggörandet av den tionde pristagaren på onsdag kvarstår ett faktum: Afrika är den enda kontinent som inte fått priset hittills.

Skulle juryen för Astrid Lindgren Memorial Award trots allt snegla på kartan är det en författare från ett afrikanskt land som står på tur - och det saknas inte kandidater. Det är dags för ett pris till Afrika, enligt många.

Missar mycket

- Jag kunde inte sagt det bättre själv. Det skulle bli ett ojämförligt lyft, inte bara för personen och landet i fråga. Det skulle bli ett erkännande för hela kontinenten, att även deras böcker är värda något. För Sveriges del skulle det översättas mer, vi går miste om så väldigt mycket av världens barnkultur i dag, säger Sven Hallonsten, vice ordförande i Ibby, internationella rådet för barnböcker.

Bland de 167 nominerade är överlägset flest bidrag från Europa. Men Afrika växer, med i år 15 nominerade författare, illustratörer och läsfrämjande organisationer. Och bland dessa sticker två ut - sydafrikanska Niki Daly och Véronique Tadjó från Elfenbenskusten.

- Bara två bilderboksförfattare har fått priset, så det är dags. Niki Daly är den mest översatta barnboksförfattaren i Afrika. Han tillför något nytt, sättet att berätta en historia och illustrationerna som är tuffare än den västerländska bilderboken, säger Sven Hallonsten.

"Otroligt mångsidig"

Véronique Tadjó lever i dag i Johannesburg, Sydafrika, där hon är chef för den franska fakulteten vid Witwatersrand-universitetet. Av hennes barnböcker finns bara *Mamy Wata och monstret* översatt till svenska.

- Hon är i första hand konstnär, men skriver för både vuxna och barn och arbetar mycket med läsfrämjande arbete. En otroligt mångsidig konstnär, säger Sven Hallonsten.

Sydafrikanska Gcina Mhlophe är ett annat namn värt att nämna. Hon står

AUSTRALIENSARE. Véronique Tadjós *Mamy Wata och monstret* visar en annan bilderbokstradition än den västerländska.

FOTO: TRASTEN FÖRLAG

bakom sagosamlingar, filmer med mera, men är i första hand en muntlig berättare, något som kan ligga henne till last i litteraturpris-sammanhang.

- Hon är en lysande berättare, hennes böcker håller kanske inte riktigt samma klass. Men priset ska gå till någon som verkar i Astrid Lindgrens anda och Astrid var ju verkligen en berättare, säger Britt Isaksson, skribent och översättare.

En fingervisning

Lyfter man blicken från den afrikanska kontinenten finns det anledning att titta närmare på ett annat prestigefullt barnbokspris, HC Andersen-priset. Av de sju författare som hittills fått Astrid Lindgrens pris hade nämligen fyra redan tidigare belönats med HC Andersen-priset.

En titt på årets lista över nominerade visar att nio av dem någon gång fått det danska priset. Av dessa nio är kanske de två briterna Aidan Chambers och Quentin Blake mest kända här i Sverige. På tisdag delas det biennala priset ut igen, och en av de fem nominerade är svenska Lennart Hellsing - den största svenska favoriten till Alma-priset.

Sven Hallonsten lyfter gärna fram en ung australiensare, konstnären Shaun Tan, vars bilderböcker för äldre barn kommer på svenska för första gången senare i vår.

- Världens i dag mest speciella barnboksförfattare, en stor konstnär.

Elin Viksten

FÖRHANDSTIPPAD. Véronique Tadjó, från Elfenbenskusten, en av favoriterna till Alma-priset.

FOTO: LAURENT DENIMAL

fakta

Barnlitteraturpris

HC Andersen-priset offentliggörs på barnbokmässan i Bologna, dagen före Alma-priset, 23 mars.

Fem författare är nominerade: Ahmad Reza Ahmadi från Iran, David Almond från Storbritannien, Bartolomeu Campos de Queiroz från Brasilien, Lennart Hellsing från Sverige och Louis Jensen från Danmark. Alla utom Ahmad Reza Ahmadi är dessutom nominerade till Alma-priset. Fem illustratörer är också nominerade: tyska Jutta Bauer, belgiska Carl Neut, schweiziska Etienne Delessert, kroatiska Sveltan Junakovic och brasilianska Roger Mello.

Tidigare HC Andersen-pristagare som är nominerade till Alma-priset: Quentin Blake (Storbritannien), Aidan Chambers (Storbritannien), Margret Mahy (Nya Zeeland), Uri Orlev (Israel), Ib Spang Olsen (Danmark), Lisbeth Zwerger (Österrike), Tomi Ungerer (Frankrike), Wolf Erlbruch (Tyskland) och Roberto Innocenti (Italien).